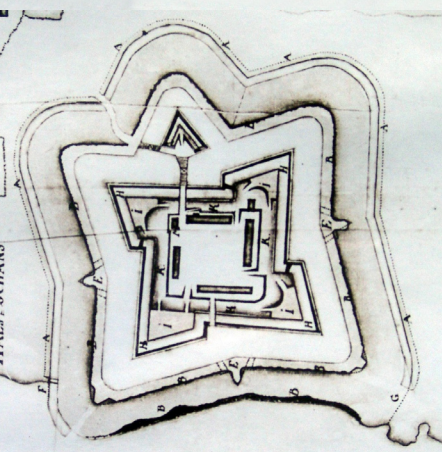

HALS SKANSE

Et renoveringsprojekt

AF HENRIK GJØDE NIELSEN

Et fyrtårnsprojekt

I 2008 og 2009 fik Nordjyllands Historiske Museum mulighed for at gennemføre et forprojekt til renovering af Hals Skanse. Projektet blev muliggjort af økonomisk støtte fra Aalborg Kommunes Landdistriktspulje, der udnævnte projektet til et såkaldt "fyrtårnsprojekt." Hertil kom økonomisk støtte fra Museumsforeningen for Hals Museum, ligesom Nordjyllands Historiske Museum var i stand til at støtte projektet. Hals Samråd var ansøgende instans i forhold til Aalborg Kommune, mens museet var koordinerende instans. Udarbejdelse af projektet blev lagt i hænderne på arkitekt Erik Iversen.

Hals Skanse

Hals Skanse er Danmarks bedst bevarede enkeltskanse fra renæssancen. Der findes ikke noget lignende i Danmark. Når det er tilfældet, skyldes det faktisk en vaklen i forhold til anlægget fra kongemagtens side. På den ene side har man siden begyndelsen af 1600-tallet ment, at man her ved Limfjordens østlige munding måtte have en fæstning, ikke mindst for at beskytte Aalborg og de øvrige byer i Limfjordslandet. Frem til 1862 var den østlige udmunding tillige den eneste, idet Thyborøn Kanal gennem Agger Tange først blev definitivt åbnet

dette år - det skete ved en stormflod. På den anden side nærmest umuliggjorde de vanskelige besejlingsforhold ved Limfjordens østlige munding offensive operationer, hvilket betød, at den fæstningsmæssige værdi af Hals Skanse blev nedtonet. Man har altså opretholdt en fæstning her, men har bortset fra få undtagelser ikke holdt den fæstningsteknologisk ajour.

Bygningshistorisk findes der to centrale perioder i Hals Skanses historie. Den første er renæssancen, hvor skansen blev opført 1626-1627 og renoveret og udbygget 1653-1654 til sin nuværende form. Den anden centrale bygningsperiode er Napoleons- eller Englandskrigene 1801, 1807-1814, hvor man gennembrød sydvolden og opførte et nu forsvundet kystbatteri. Disse to perioder er de bygningshistoriske kerneperioder. Under besættelsen 1940-1945 fjernes det under Englandskrigene opførte kystbatteri, og man forskyder de forsvarsmæssige anlæg fra Skansen til Hjørnet af Land, Vendsyssels sydøstligste punkt, hvor den tyske besættelsesmagt opførte et større anlæg, ligesom Skansen for at forsvare indsejlingen, og på det tidspunkt også indflyvningen, til Limfjorden.

Hals Museum har over en årrække gennemført omfattende arkivstudier, med henblik på at få klarlagt disse centrale perioder, særligt de to første. For så vidt angår renæssancens anlæg blev resultatet af disse undersøgelser bl.a. publiceret i bogen *Fra Reformation til Enevælde – Renæssancen i Nordjylland 1536-1660*, 2007. Hertil kom-

mer en redegørelse for kongemagtens planer med byen og skansen, som publiceres i Renæssancens befæstede byer – Danske Bystudier bd. 5, 2009. For så vidt angår Englandskrigen er undersøgelserne bl.a. publiceret i Nordjylland under Englandskrigen 1807-1814, 2010, og hvad endelig angår besættelsestiden 1940-1945 har museet publiceret en række bøger og artikler om emnet. Et større og mere samlende værk om denne periode er under planlægning.

Et renoveringsprojekt

– Optimering af Hals Skanse som museal attraktion

Dette var de arkivalske og historiske forudsætninger for forprojektet til renovering af Hals Skanse. Forprojektet er ikke et egentligt renoveringsprojekt, men en angivelse af, hvad vi gerne vil gøre på og med skansen. Hals Skanse er fredet, og det siger sig selv, at man derfor skal fare med lempe i et sådant projekt. Skansen står stort set, som den blev afleveret i august 1654 med de markante ændringer fra Englandskrigen 1801-1814. Forprojektet tager udgangspunkt i disse to bygningshistoriske kerneperioder og vil lade dem være centrale i renoveringen med udstrakt hensyntagen til det stående anlæg. I det følgende skal hovedpunkterne gennemgås i meget kort form.

Med hensyn til volde og bastioner, så er det hensigten, at disse genoprettes i den markerede, skarpe og nærmest skulpturelle form, de oprindeligt stod i. Ligeledes vil de nuværende dæmninger over ravelin- og voldgrav blive fjernet og erstattet af træbroer, og tunnelgangene gennem nord- og sydvolden blive reableret. Landmålerundersøgelser i forbindelse med forprojektet har vist, at skansens volde kun har sat sig med ca. ½ m siden opførelsen, men volde og bastioners skarpe konturer er forsvundet.

Inde i skansegården indeholder projektet et ønske om at genopføre de tre nu forsvundne bygninger, der sammen med Tøjhuset, museets nuværende udstillingsbygning, oprindeligt stod i gården. Bygningerne skal huse udstillings- og publikumsfaciliteter, interaktive aktiviteter og tværfaglig formidling, f.eks. i forbindelse med krudtblanding, ballistik mv. I projektet indgår endvidere renovering af krudtkammeret, opført 1676, der er i en betænkelig dårlig forfatning. Bygningerne vil blive opført med udgangspunkt i eksisterende arkivalsk tegningsmateriale.

I bestræbelsen på at optimere anvendelsen af Hals Skanse, også til andet end museale formål, opføres nord for skansen en scene-estrade med tilhørende faciliteter til afvikling af Skansespil, koncerter mv. Estraden opføres arkitektonisk med udgangspunkt i det nu forsvundne kystbatteri.

Med gennemførelsen af projektet vil man ikke blot få en mere klar og autentisk oplevelse af fæstningsanlægget og dets funktion, men også få dette sat ind i den større danske og europæiske fæstningshistoriske sammenhæng. Samtidig med denne fæstningsmæssige accentuering af anlægget vil Skansen blive indrettet på en måde, så den mere målrettet og aktivt kan indgå i byens og egnens oplevelsesøkonomi til glæde for såvel turister som fastboende.

Det videre arbejde

Fra Nordjyllands Historiske Museums side er nedsat en arbejds- og styregruppe til koordinering af de videre opgaver. Gruppen består af formand for og medlemmer af museets bestyrelse, af bestyrelsesmedlemmer fra foreninger bag museet, af arkitekt og personale fra museet. Næste trin er nedsættelse af en komité, som kan hjælpe arbejdet frem, og herunder en større præsentation af projektet for offentligheden. Tilbage står så at konkretisere projektet og rejse de økonomiske midler, som gennemførelsen af dette forudsætter.